

УМОВЫ ЗАБЕСПЯЧЭННЯ ПЕРАЕМНАСЦІ Ў ПАДРЫХТОЎЦЫ ВЫПУСКНІКОЎ ШКОЛ І СТУДЭНТАЎ ДА САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ

Г.Ф.Андарала

Ва ўмовах інфармацыйнага грамадства супярэчнасць, якая склалася ва ўніверсітэтах рэспублікі, паміж традыцыйнай падрыхтоўкай педагогічных кадраў і патрабаваннямі да іх падрыхтоўкі з боку грамадства істотна абвастрылася. Супярэчнасць такога роду перыядычна існавала і раней, паколькі паміж педагогічнай адукацыяй і патрэбнасцю ў ёй такая ж дыялектычная ўзаемасувязь, як паміж вытворчасцю і спажываннем.

Вышэйназваная супярэчнасць ставіць перад установамі вышэйшай адукацыі, якія забяспечваюць падрыхтоўку педагогічных кадраў, задачу бесперапыннага развіцця і ўдасканалення вучэбнага працэсу, яго зместу, арганізацыйных форм і метадаў навучання будучых настаўнікаў.

Патрабаванні, якія прад'яўляюцца сёння да настаўніка, пастаянна ўзрастаюць. Калі яшчэ ў другой палове ХХ стагоддзя ведаў, атрыманых настаўнікам у вышэйшай навучальнай установе, практычна, хапала на ўсё яго актыўнае прафесійнае жыццё, то пры сучасных тэмпах росту навуковай інфармацыі працэс маральнага старэння спецыяльных, псіхалага-педагогічных і метадычных ведаў адбываецца выключна хуткімі тэмпамі.

Інтэнсіўнае ўкараненне інфармацыйных тэхналогій, імклівае абнаўленне інфармацыі ставяць перад настаўнікам задачу прафесійнага ўдасканалення на працягу ўсяго яго жыцця. Сёння настаўнік, не гатовы да самаадукацыйнай дзейнасці, не здольны да перманентнага навучання, асуджаны на страту сваёй прафесійна-педагогічнай кампетэнтнасці і, як вынік, стаць неканкурэнтаздольным.

Ідэя бесперапыннай адукацыі – гэта не адкрыццё нашага часу. З ёй выступалі яшчэ французскія асветнікі, якія патрабавалі даць магчымасць кожнаму чалавеку атрымліваць і працягваць адукацыю на працягу жыцця. Гэта ідэя шырока развівалася знакамітым педагогам Я.А. Каменскім, які лічыў, што адукацыя чалавека нідзе і ніколі не павінна перарывацца [1].

Вядомы прагрэсіўны нямецкі педагог і мысліцель А.Дыстэрвег таксама надаваў выключную важнасць выхаванню ў чалавеку здольнасці самога сябе адукаваць на працягу ўсяго свайго далейшага жыцця [2].

У сучасных умовах канцэпцыя бесперапыннай адукацыі набыла прызнанне ва ўсім свеце. У мемарандуме, прынятым на Лісабонскім саміце ў 2000 годзе Еўрапейскай камісіяй і краінамі ЕС, бесперапынная адукацыя прызнана “асноватворным прынцыпам адукацыйнай сістэмы” [3].

Далучыўшыся ў 2015 годзе да Балонскага працэсу, Беларусь тым самым прызнала канцэпцыю бесперапыннай адукацыі асноватворным прынцыпам адукацыйнай сістэмы рэспублікі.

Найважнейшым кампанентам бесперапыннай педагагічнай адукацыі з’яўляецца самаадукацыя, якая ў сучасных умовах выступае не толькі як кампенсцыя асноўнай прафесійнай адукацыі, а аб’ектыўна неабходны працэс пастаяннага развіцця, абнаўлення і ўзбагачэння раней атрыманых ведаў, працэс, звязаны з развіццём творчага патэнцыялу асобы настаўніка.

Пераход вышэйшай школы краіны ад прынцыпу “адукацыя на ўсё жыццё” да прынцыпу “адукацыя праз усё жыццё” актуалізаваў задачу пераарыентацыі вучэбнага працэсу ва ўніверсітэтах, якія забяспечваюць падрыхтоўку педагагічных кадраў, на фарміраванне ў будучых спецыялістаў навыкаў самаадукацыйнай дзейнасці. Гэта ў поўнай меры адпавядае патрабаванням базавых прынцыпаў Балонскага працэсу аб неабходнасці падрыхтоўкі студэнтаў да самаўдасканалення і самаадукацыі.

Сёння перад педагагічнымі ўніверсітэтамі стаіць актуальная задача не толькі даць будучым педагогам фундаментальную спецыяльную і псіхалага-педагагічную падрыхтоўку, але і сфарміраваць у іх навыкі і ўменні самастойна здабываць веды, жаданне і здольнасці да бесперапыннай прафесійнай адукацыі.

Сам па сабе тэзіс аб прыярытэце самастойнай работы студэнтаў у адукацыйным працэсе педагагічнага ўніверсітэта не вырашае праблем яе арганізацыі. Самаадукацыя не стыхійны працэс, яна прадугледжвае

арганізацыю асобы студэнта ў адпаведнасці з пастаўленай ім мэтай, а таксама актывізуе педагогічнае кіраўніцтва, якое абумоўлена перспектывамі прафесійнай дзейнасці і супадае з пазнавальнымі патрэбнасцямі навучэнцаў. Як правіла, асноўную ролю ў арганізацыі самаадукацыйнай дзейнасці будучых педагогаў адыгрывае планаванне, метадычнае забеспячэнне і дзеючы кантроль. Натуральна, што змест самастойнай работы, формы і метады яе кантролю ў многім вызначаюцца спецыфікай факультэта і асаблівасцямі арганізацыі вучэбнага працэсу на ім.

Неабходна адзначыць, што ў апошнія гады, асабліва з увядзеннем модульна-рэйтывавай сістэмы навучання, праблема падрыхтоўкі будучых педагогаў да самаадукацыйнай дзейнасці пастаянна знаходзіцца ў цэнтры ўвагі педагогічных калектываў універсітэтаў. Праца ў гэтым накірунку вядзецца праз арганізацыю лекцый, практычных заняткаў, семінараў, самастойнае вывучэнне літаратуры, выкарыстанне актыўных метадаў навучання і інш.

Аднак, як сведчыць практыка, паспяховасць падрыхтоўкі студэнтаў-першакурснікаў да самаадукацыйнай дзейнасці ў значнай ступені залежыць ад якасці работы ў гэтым накірунку агульнаадукацыйнай школы. Ад таго, у якой ступені ў паступіўшых на першы курс сфарміраваны ўменні і навыкі ў арганізацыі сваёй самастойнай адукацыйнай дзейнасці, істотна залежыць не толькі паспяховасць іх навучання ва ўніверсітэце, але і падрыхтоўка да самаадукацыйнай дзейнасці і, як вынік, гатоўнасць да бесперапыннай педагогічнай адукацыі на працягу ўсёй прафесійнай кар’еры.

Даследаванні, праведзеныя педагогамі вышэйшай школы нашай краіны, а таксама атрыманыя намі дадзеныя гавораць пра тое, што цяжкасці, звязаныя з недастатковай гатоўнасцю выпускнікоў школ да самастойнай работы ва ўмовах універсітэцкай адукацыі, застаюцца стабільнымі на працягу многіх гадоў. Учарашнія выпускнікі школ на першых парах навучання ва ўніверсітэце адчуваюць вялікія цяжкасці: яны не ўмеюць канспектаваць лекцыі, працаваць з вучэбнай літаратурай, аналізаваць

інфармацыю вялікага аб'ёму, дакладна і зразумела выказаць свае думкі. Прывучаныя да штодзённай апекі ў школе, першакурснікі ўніверсітэта не ўмеюць правільна планаваць свой час, працаваць сістэматычна, у іх недастаткова выхаваны працавітасць і імкненне да самаадукацыі. У большасці слаба развіты функцыянальнае мышленне, навыкі аналізу і сінтэзу, уменне супастаўляць, самастойна асэнсоўваць і крытычна ўспрымаць матэрыял.

З мэтай высвятлення гатоўнасці першакурснікаў да самаадукацыйнай дзейнасці ва ўніверсітэце намі было праведзена апытванне студэнтаў факультэта пачатковай адукацыі БДПУ. Апытанне праводзілася ў канцы першага семестра, калі першакурснікі ўжо некалькі асвоіліся і дастаткова ўсвядомілі асаблівасці навучання ва ўніверсітэце.

Амаль палова (44,9 %) апытаных першакурснікаў адзначылі, што ўменні самастойнай работы, атрыманыя імі ў агульнаадукацыйнай школе, аказаліся недастатковымі ва ўмовах навучання ва УВА, якія прадугледжваюць вялікі аб'ём самаадукацыйнай дзейнасці студэнта.

Вырашэнне вышэйадзначанай праблемы нам бачыцца ў забеспячэнні пераемнасці ў працы агульнаадукацыйнай школы і УВА. Пераемнасць у самастойнай рабоце вучняў і студэнтаў можна здзейсніць шляхам збліжэння яе арганізацыі да адзіных патрабаванняў.

Асноўнымі дыдактычнымі ўмовамі ў гэтым накірунку правамерна вызначыць:

- забеспячэнне пераемнасці форм і метадаў навучання паміж сярэдняй школай і УВА;
- навучанне школьнікаў спосабам і прыёмам вучэбнага пазнання, а ў старшых класах - грунтоўнае паглыбленне навыкаў самаадукацыі;
- правільная арганізацыя самастойнай работы студэнтаў першага курса з першага дня навучання ва УВА;

- примяненне ва ўніверсітэтах сістэмы форм, якія забяспечваюць аптымальную адаптацыю да ўмоў УВА, узбраенне іх спосабамі і прыёмамі самастойнай работы.

Літаратура

1. Коменский, Я.А. Великая дидактика / Я.А. Коменский. – М. : Наркомпрос, 1939. – 318 с.
2. Дистервег, А. Руководство по образованию немецких учителей / А. Дистервег. – М. : Учпедгиз, 1956. – 378 с.
3. Меморандум непрерывного образования Европейского Союза, Лиссабон 2000 г [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.znanie.org/docs/memorandum.html>. (Дата доступа: 18.01.2015).